

Van bron tot monding

Richtlijnen voor herstel van vismigratie in Europese rivieren

Tekst: Herman Wanningen & Peter Paul Schollema, Waterschap Hunze en Aa's, Albert Jan Scheper, Hengelsportfederatie Groningen Drenthe, Martin Kroes, VisAdvies

Fotografie: Herman Wanningen en Albert Jan Scheper

Neem de Lobregat in Spanje. Deze rivier ontspringt in de Pyreneeën. Onderweg naar de Middellandse Zee wordt het water gebruikt als drinkwater, voor de industrie, irrigatie en voor de aandrijving van waterkrachtcentrales. Om dit te reguleren zijn zo veel dammen en afleidingskanalen aangelegd dat het rivierwater in droge perioden de zee niet eens meer bereikt.

Dit is maar een voorbeeld van de rampzalige ecologische kwaliteit van veel rivieren in Europa.

Nederland vormt niet echt een uitzondering. Ook veel van onze beken en rivieren zijn drastisch rechtgetrokken en getemd met stuwen en gemalen. De gevolgen van deze dadendrang voor de vismigratie in de Europese rivieren zijn desastreus. Karakteristieke riviersoorten als de zalm, forel, rivierprik en paling staan onder druk, doordat ze de paai- en opgroeigebieden niet meer bereiken. De mogelijkheden voor

vissen om in Europa te migreren blijven minimaal.

De goede kant op

Het was Nederland dat enige decennia geleden in Brussel aandrong op een Europese aanpak van de vervuiling van de grote rivieren. De Rijn en de Maas kwamen al zo vervuild ons land binnen dat zelfs de drinkwatervoorziening gevaar liep. De problematiek rond slechte ecologische kwaliteit van de rivieren werd uiteindelijk door 'Europa' onderkend. Sinds 2000 is de Europese Kaderrichtlijn Water van kracht.

Die schrijft de lidstaten niet alleen de na te streven waterkwaliteit voor, maar biedt ook wat betreft visstand en vismigratie handvatten voor een integrale, grensoverschrijdende aanpak.

De Kaderrichtlijn Water bepaalt dat alle waterbeheerders in Europa hun doelstellingen moeten verwoorden en vervolgens maatregelen moeten uitvoeren om die doelstellingen te bereiken. Een aansprekende maatregel voor het bereiken van een gezonde visstand is het verbeteren van de vismigratiemogelijkheden. In Europa zijn inmiddels op verschillende locaties vispassages gebouwd en onderzocht op hun werking.

De laatste jaren is veel kennis opgebouwd met betrekking tot de technische aspecten van vispassages. Kennisuitwisseling op het vlak van minstens zo belangrijke thema's als communicatie, educatie, visie, monitoring en onderhoud blijft nog achter. Juist deze thema's zijn voor rivierbeheerders van essentieel belang bij het verbeteren van de Europese visstand. De Europese projectgroep Community Rivers probeert deze achterstand weg te werken.

Educatie en communicatie

Keep Wales Tidy is een vrijwilligersorganisatie die in Wales diverse rivieren beheert. Voor Community



De leden van Community Rivers op werkbezoek bij een vispassage in de rivier de Taff (Wales)



Driedoornige stekelbaarsjes gevangen door scholieren tijdens een educatiedag 'Vismigratie' bij gemaal Rozema te Termunterzijl

Rivers is deze organisatie een bijzonder inspirerende deelnemer, want vismigratie is in Wales een algemeen erkend belang. Dit bereikte Keep Wales Tidy door bijvoorbeeld aanliggende dorpen delen van de rivier te laten adopteren en de inwoners een taak te geven in het beheer. Zo kweek je betrokkenheid. Via onderwijsprojecten over rivierherstel en vismigratie krijgen de kinderen in Wales het ecologische belang van hun rivieren met de paplepel ingegoten. Ook Schotland is wat dit betreft een stuk verder dan bijvoorbeeld ons eigen land.

Metten doet weten

Een ander essentieel punt voor Community Rivers in het herstel van vismigratie is monitoring. Metten doet weten. Door de vissen die gebruik maken van vispassages zorgvuldig, met regelmaat en in verschillende jaargetijden te bemonsteren weet je niet alleen welke vissoorten voorkomen, maar ook of het gekozen type vispassage 'werkt'. Visstandbemonstering is trouwens geen vrijblijvendheid meer: de Europese Kaderrichtlijn bepaalt dat de ecologische kwaliteit die de wateren in de lidstaten minimaal moet hebben ook afhangt van het voorkomen van bepaalde vissoorten. Anders gezegd: in een rivier moeten riviervissen zwemmen. De lidstaten zijn verplicht aan 'Europa' te rap-

Community Rivers

Sinds 2004 participeert Waterschap Hunze en Aa's in het Europese project Community Rivers (www.communityrivers.com). Het waterschap is binnen Community Rivers trekker van het thema vismigratie. Met waterbeheerders uit Catalonie, Wales en Tsjechië wisselt het Noord-Nederlandse waterschap kennis uit over de thema's educatie, communicatie, rivierherstel en vismigratie. Ook organiseert de groep excursies en testen te nieuwe vismigratietechnieken. Een van voordelen voor het waterschap is dat alle uren die voor vismigratie gerelateerde projecten worden gemaakt voor 50% door de Europese Unie worden gesubsidieerd.

Het project blijkt een bron van nieuwe ideeën te zijn. De samenwerking functioneert in de betrokken landen als katalysator voor de aandacht voor de vismigratieproblematiek. De landelijke opendag vismigratie (www.opendagvismigratie.nl) van 8 april jongstleden, waaraan ook Sportvisserij Nederland deelnam, is een concreet resultaat dat is voortgekomen uit het project. Een Europese open dag voor 2007 is inmiddels in de maak.

porteren in hoeverre de Kaderrichtlijn wordt nagestreefd. Visstandgegevens maken hier onderdeel van uit.

Europees Handboek Vismigratie

Binnen Community Rivers bleek het grote belang van kennisuitwisseling over vismigratie tussen de deelnemende landen. Waterschap Hunze en Aa's, 'trekker' van het thema vismigratie, nam daarom het initiatief tot de samenstelling van het Europese Handboek Vismigratie met de titel From Sea to Source. Zeven collega-waterschappen en de Hengelsportfederatie Groningen Drenthe sponsorden dit project.

In dit handboek zijn actuele richtlijnen, ideeën en uitgangspunten opgenomen voor de aanpak van de vismigratieproblematiek. De aan Community Rivers deelnemende partners hebben bijdragen aangeleverd over die thema's waar zij goede resultaten mee behalen en die beleidsmakers, rivierbeheerders en natuur- en visserijorganisaties op het goede spoor kunnen zetten.

Het is niet louter een technisch boek. Thema's als beleid, visie, communicatie, educatie en monitoring komen naast ontwerpen van vispassages, eveneens aan bod. Daarbij worden diverse voorbeelden uit verschillende landen aangehaald.

From sea to source

Het uitgangspunt van het handboek is een vrije vismigratie van zee tot de bovenstroomse beken. Een aantal landen hanteert deze stroomgebiedvisie, maar dat is in heel Europa nog lang niet het geval.

Bij de waterschappen Noorderzijlvest en Hunze en Aa's is de vismigratievisie Van Wad tot Aa inmiddels door de besturen vastgesteld en ingepast in de doelstellingen

voor de verschillende stroomgebieden. Deze visie, die op initiatief van de Hengelsportfederatie Groningen Drenthe in hechte samenwerking met beide waterschappen is opgesteld, gaat uit van vismigratieverbetering tussen de Waddenzee en de bovenlopen van de Drentse laaglandbeken. Van Wad tot Aa loopt daarmee niet alleen mooi in de pas met de Europese Kaderrichtlijn, maar vormt als regionale uitwerking van het van From sea to source-principe meteen een bron van inspiratie voor de leden van Community Rivers.

Internationaal symposium vismigratie in Nederland

Om het handboek brede bekendheid te geven, organiseren de projectgroep Community Rivers en Sportvisserij Nederland het internationale symposium From Sea to Source. Op 8 en 9 november 2006 spreken Europese deskundigen in Groningen over hun ervaringen en vernieuwende ideeën. Op 10 november vindt een excursie plaats langs vispassages in Groningen en Drenthe. Het handboek wordt officieel aangeboden aan Albert Jan Maat, lid van het Europese parlement en namens Nederland portefeuillehouder van het visserijbeleid. De projectgroep Community Rivers levert met het handboek en het symposium een inspirerende bijdrage aan het verbeteren van de vismigratieproblematiek in Europa. Voor ons Nederlanders werkt een blik over de landsgrenzen verrijkend. Europese samenwerking biedt naast inspiratie ook financiële mogelijkheden. Niet alleen de mens wordt er beter van maar bovenal de kwaliteit van onze rivieren en beken. En de Lobregat in Spanje? De Catalaanse waterbeheerder weet zich in ieder geval gesteund door Community Rivers en het handboek From Sea to Source. **V**

Over de auteurs

Herman Wannigen is als Coördinator Europese Kaderrichtlijn Water werkzaam bij het Waterschap Hunze en Aa's.



Albert Jan Scheper is beleidsmedewerker bij de Hengelsportfederatie Groningen Drenthe.



Peter Paul Schollema werkt als aquatisch ecooloog bij hetzelfde waterschap.



Martin Kroes werkt als adviseur bij Visadvies, een onafhankelijk adviesbureau op het gebied van visstand- en waterbeheer.

